

RESTAURÁLÁSI DOKUMENTÁCIÓ

ISMERETLEN FESTŐ: VIII. ORBÁN PÁPA

olaj, vászon, 144,5 x 112,5 cm

KÁROLYI ANNA

2026

Tartalomjegyzék:

1 - A műtárgy adatai	3
2 – Előzmények	3
3 - A festmény és ábrázolás vázlatos leírása	9
4 – Analógiák	11
5 - Állapotleírás átvételkor	12
6 - Fototechnikai vizsgálatok	17
7 - Sztereo mikroszkópos vizsgálat	24
8 - Az analitikai vizsgálatokról	25
9 - A restaurálás folyamata, felhasznált anyagok, módszerek	25
10 - Esztétikai helyreállítás	35
11 – Melléklet	43
11.1 - A restauráláshoz felhasznált anyagok adatai	
11.2 - Vihart Anna: Restaurátori vizsgálati dokumentáció,	
VIII. Orbán pápa portréjából származó minták mikroszkópos vizsgálatai	

Szombathely, 2026. május 18.

Károlyi Anna

okl. festőrestaurátor művész (F1-513)

+36 20 454 7412

karolyi.anna1@gmail.com

pentimentomuterem.com

9700 Szombathely, Szent II. János Pál pápa krt. 93.

A műtárgy adatai

Alkotó: Ismeretlen festő

A mű címe: *VIII. Orbán pápa (Maffeo Barberini)*

Készítés ideje:

Anyaga: olaj, vászon

Mérete restaurálás előtt: 144,5 x 112,5 cm restaurálás után:

Leltári száma:

Tulajdonosa: Dr. Batthyány-Strattmann László Múzeum, Körmend

Restaurálta és a restaurálási dokumentációt összeállította: Károlyi Anna

Az analitikai vizsgálatokat végezte: Vihart Anna

A restaurálás helye és ideje: Pentimento Műterem, Szombathely, Szent II. János Pál pápa krt.

93. / 2026. február 01. – 2026. május 21.

Előzmények:

A VIII. Orbán pápát ábrázoló festmény a körmendi Dr. Batthyány-Strattmann László Múzeum tulajdonába 2022-ben Grace Jeszenszky ajándékozása révén Gróf Batthyány Gyula: Post Henrietta című képének restaurálásakor (Bihari - Bakodi Szilvia szilikátrestaurátor művész, Szombathelyi Képtár 2025) bukkant elő. A vakkeretről való lebontás során derült ki, hogy a női képmást korábban a pápát ábrázoló festmény fölé feszítették fel.

Az alábbi munkaközi fotókat (2-8. képek) a Batthyány Gyula festmény korábbi restaurálásáról és a vakkeretről történő lebontásáról Bihari - Bakodi Szilvia bocsátotta rendelkezésre:

2. kép

3. kép

4. kép

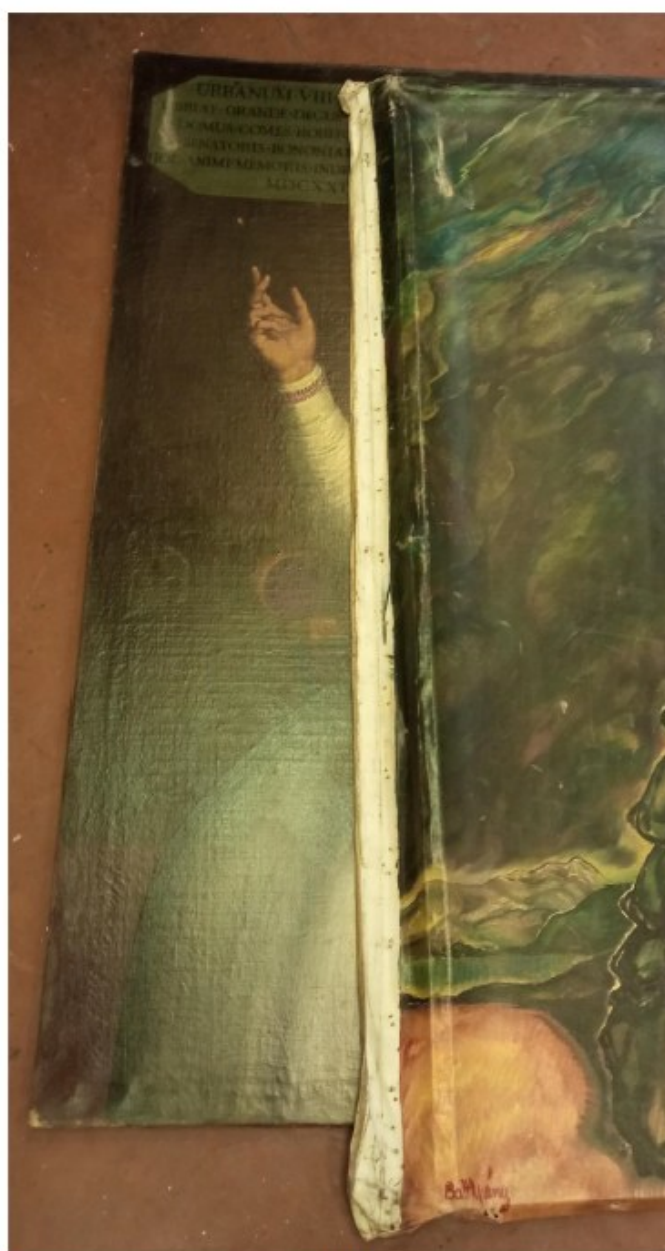

5. kép

6. kép: A címke elhelyezkedéséről a VIII. Orbán pápa festmény restaurálásánál a fotón kívül más információ nem állt rendelkezésre. Bihari-Bakodi Szilvia fotóanyagának része, de nem ismert, hogy a címke hol helyezkedett el, a diszkereten, vagy a vakkereten és hogy megvan-e még.

A német nyelvű kereskedelmi címke, valószínűleg a festmény Bécsből, vagy Bécsen keresztül történő szállításához kapcsolódhatott és fontos adat lehet a kép történetére vonatkozóan. A „K.u.k.” („kaiserlich und königlich”) megjelölést hivatalosan az Osztrák–Magyar Monarchia idején használták, a tipográfia és a nyomdai stílus századfordulós bécsi kereskedelmi nyomtatványokéhoz hasonló megjelenésű, a „Hof-Spedition” („udvari szállítmányozó”) rangmegjelölés pedig monarchiabeli használatra utal. A „Parteiname” mezőben szereplő kézzel írt név, amely a fotón már alig olvashatóan kifakult, feltehetően az ügyfél neve volt.

7. kép

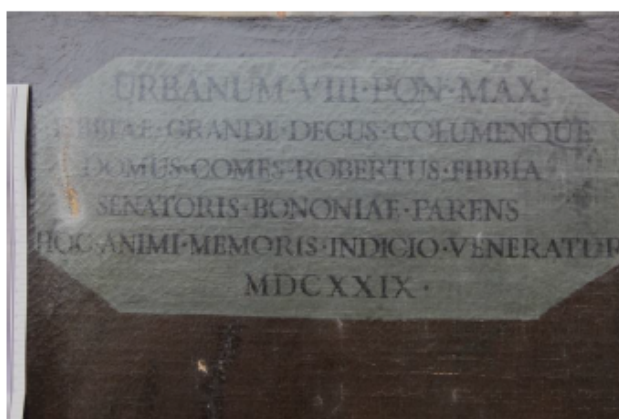
8. kép

A festmény és ábrázolás vázlatos leírása

A festményen a szembenézeti jobb felső sarokban a Barberini család címere látható, a kék pajzsban három méh, fölötté a pápai tiarával és a keresztezett kulcsokkal. A pápai jelvények arra utalnak, hogy a családból pápa is származott, Maffeo Barberini, azaz VIII. Orbán pápa 1623–1644 között uralkodott.

A szembenézeti bal oldalon nyolcszögű, fekvő helyzetű szöveg mezőben egy latin emlékszóveg¹ felirata olvasható:

URBANUM VIII PON. MAX.
FIBBIAE GRANDE DECUS COLUMNQUE
DOMUS COMES ROBERTUS FIBBIA
SENATORIS BONONIAE PARENS
HOC ANIMI MEMORIS INDICIO VENERATUR
MDCXXIX

9. kép: Latin nyelvű felirat a bal felső sarokban

10. kép: A Barberini család címere

A bal felső sarokban olvasható latin szövegben szerepel az „Urbanum VIII Pont. Max.”, a dátum 1629, amely szerint VIII. Orbán pápa uralkodásának idejéből származó, vagy azt idéző mű. A VIII. Orbán pápát ábrázoló festmények megjelenése a Barberini család presztízse miatt is gyakori a 17. századot követő időszakokban is, 18. századi műhelymunkákon és egyéb másolatokon. A porté megrendelője Robertus Fibbia patrónusi viszonyban állhatott az ábrázolt személlyel, miszerint a pápa „díszé és támasza” (*grande decus columnque*) a Fibbia családnak².

¹ Nyers fordításban az alábbi: VIII. Orbán pápát (a legfőbb főpapot), a Fibbia család nagy díszét és támaszát, Robertus Fibbia gróf, a bolognai szenátor öse (vagy atyja), ezzel az emlékező lélekből fakadó jellel tiszteli. 1629

² A Fibbia család Bologna egyik régi nemesi familiája volt, amely városi hivatalokat és gazdasági tisztségeket birtokolt. Egy korabeli bolognai családtörténeti forrás szerint a családot VIII. Orbán „grófi” rangra emelte és megerősítette Matteo Fibbia szenátort bologna város hadianyag- és erődítési tisztségében. A 17. századi Itáliában gyakori volt, hogy a pápa helyi elites családokat támogatott címekkel, hivatalokkal, cserébe azok biztosították a pápai hatalom helyben történő érvényre juttatását.

Forrás: https://www.originebologna.com/lnoghi-famiglie-persone-avvenimenti/famiglie/fibbia/?utm_source=chatgpt.com

11. kép: A festmény átvételi állapotban

VIII. Orbán pápa méltóságteljes ülő alakja, sötét, umbrás árnyalatú háttér előtt jelenik meg, felemelt jobb kezével, két ujjal áldó gesztust mutat, kéztartása egyházi képekre jellemző. Vállán rövid, vörös mozzetta látható, alsónadrága fehér reverenda, fölötté liturgikus viselete, a rochet (ingujj), a karokon és az alsó szegélyén finoman redőzött csipkével. Balján az ún. „halászgöngyöt”, a pápai hatalom göngyölékét hordja. A fehér prémszegélyű vörös fejfedő, a camauro a pápa mindennapi viseletének része lehetett, amelyet főleg hideg időben viselt. A pápa egy reprezentatív, aranyozott veretekkel díszített, trónszerű széken ül. A vörös kárpitozás és az alsó részen látható rojtos, hálós díszítés csak tovább hangsúlyozzák a pápának, mint az egyház legfőbb vezetőjének kiemelt szerepét.

Analógiák:

Válogatás VIII. Orbán pápa portréi közül, a legismertebb itáliai barokk mesterektől és ismeretlen alkotóktól

12. kép: Abbadini Guido Ubaldo (Città di Castello 1600 - Roma 1656) - Ritratto di papa Urbano VIII Barberini - 567 - Galleria Nazionale d'Arte Antica.jpg³

13. kép: Pietro da Cortona - Portrait of Urban VIII (ca. 1624-1627)⁴

14. kép: Ottavio Leoni, (Roma, 1578 – Roma, 1630)⁵

15. kép: Ismeretlen 17. századi festő, VIII.Orbán pápa⁶

³ [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Abbadini_Guido_Ubaldo_\(Città_di_Castello_1600_-_Roma_1656\)_-_Ritratto_di_papa_Urbano_VIII_Barberini_-_567_-_Galleria_Nazionale_d'Arte_Antica.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Abbadini_Guido_Ubaldo_(Città_di_Castello_1600_-_Roma_1656)_-_Ritratto_di_papa_Urbano_VIII_Barberini_-_567_-_Galleria_Nazionale_d'Arte_Antica.jpg)

⁴ <https://fitzmuseum.cam.ac.uk/explore-our-collection/highlights/context/patrons-donors-collectors/pope-urban-viii>

⁵ <https://www.mfab.hu/artworks/175713/>

⁶ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Papa_Urbano_VIII_Barberini.png

Állapotleírás átvételkor

A VIII. Orbán pápa félalakos ábrázolásán a bal felső sarokban a felirat mellett egy mintegy 10 centiméteres mechanikai sérülés látható. A sérülés elhelyezkedése azonos a női képmáson találhatóval, vagyis a szakadás már a festmények egymásra feszítése után keletkezhetett. Több apróbb lyuk és festékkipergés, kopás is megfigyelhető a képen, valamint korábbi javításnyomok, vászonfoltok a hordozó hátoldalán.

A felületet vastag szennyeződésréteg fedi, a színek tompák, bevakultak, de még így is szabad szemmel láthatók az elszíneződött retusok.

A festékréteg az alsó sávban egy 8 négyzetcentiméter területen intenzív pergésnek indult.

A hordozó jó megtartású, lemezszénten merev, a mechanikai sérülések környezetében megnyúlt, a sarkok és az alsó vakkeretléc mentén hullámosodás lépett fel.

A húzószélen eredeti szögnyomok vannak, feltehetően a festményt a vakkereten alapozták, mivel nem látható alapozás nyoma és a szögek körül a vászon megnyúlt, deformálódott, ami az előnyvezetés hatására gyakran megjelenő húzódásokat okozta a vászon szegélyén. Legalább két, egymástól eltérő megjelenésű, de egyaránt erősen korrodált szög különböztethető meg.

A vakkeret rovarkárosodott, a szerkezet fix, nem ékelhető, a fanyag megmunkálása durva, belső lekerekítéssel rendelkezik. Vízszintes irányban egy keresztmerevítővel rendelkezik, amely szögekkel és csapolással van rögzítve körben a keret léceihez.

16-18. kép: A húzószélek átvételi állapotban

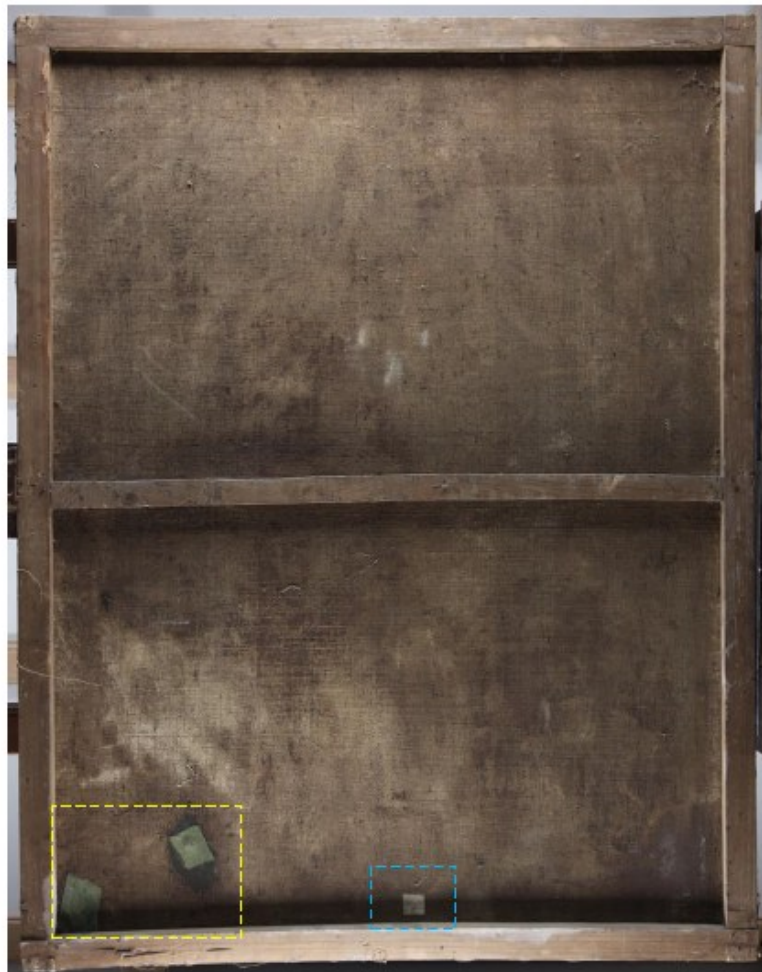
A hátoldalon megfigyelhetők a vászon jellegzetességei, a durva, egyenetlen kézi szövésű vászon. A vászonszálak aránya 1 négyzetcentiméteren belül 6/8. A ritka manufaktúráis szövet szálai között átnyomódott a többfázisú alapozás és sok helyen a festékréteg, valamint a későbbi javítások anyaga is.

A korábbi javításokhoz használt vászonfoltok és azok felragasztása is eltér egymástól. Két azonos szálsűrűségű és nagyobb vászonfolt zöldes színű ragasztóanyaggal van felragasztva a bal alsó sarok környezetében, míg egy darab, vékonyabb, fehér színű anyag lent, középtájon található. Az alapozás többretegű, a keresztmetszet csiszolatok alapján az enyvezésre első rétegben durva szemcsésű gipszes réteg került a vászonszálak közti felület kitöltése miatt, amit egy finomabb szemcsésű okkeres köztes alap követ. Az alapozás záró és egyben szigetelő rétegét egy olajos ólomtartalmú imprimitúra réteg adja⁷.

A festékréteg többnyire két rétegű, egy alapszín és egy modelló színréteg követi egymást.

⁷ Az okkeres alapozás a 18. századi közép-európai festészeti hagyományra is jellemző. A festészettechnikai jellemzőket is figyelembe véve, úgy, mint a túlzott kontúrhasználat, és a kézek és az arc modellálásának módszere, felmerülhet a kérdés a festmény datálásával kapcsolatban, hogy keletkezés dátuma valóban egyezik-e a felíratban szereplő 1629-es évszámmal, vagy esetlegesen egy korai 18. századi másolatról vagy műhelymunkáról van szó. Erre vonatkozóan további történeti és művészettörténeti kutatás szolgálhatna kiegészítő információval

A festékréteg felszínén elszennyeződött lakkréteg található, ami periódushatáráként szerepel a mintákon. A megfestést követően a kép hosszú ideig élt a természetes öregedési folyamatokkal együtt, majd feltehetően mechanikai sérüléseket szenvedett időben egymástól eltérően, melyeket ragasztottak, tömítettek, retusáltak és lakkoztak is a vizsgálati eredmények alapján.

19. kép: A festmény hátoldala átvételi állapotban. Sárga és kék színű szaggatott vonal jelzi az időben eltérő javítás nyomokat.

20-21. kép: A korábbi javítás során a hátoldalra ragasztott vászon foltok normál és makro felvételen

22-24. kép: Makro felvételek a vászon szálai között átnyomódott alapozó és festékrétegekről, valamint a keretléc és akersztmerevítő szögelése egy kirepülő nyílás mellett

25. kép: A húzószélen megfigyelhető két különböző időből származó kovácsolt vas és korai ipari gyártású húzott szeg, sztereo mikroszkópos felvétel

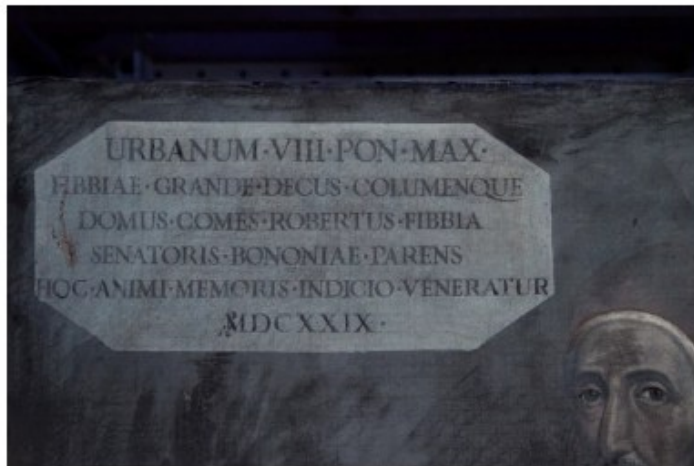

26-28. kép: A vakkeret merev, ékelhetetlen csapolási rendszere, a keretlécen durva megmunkálás nyomai

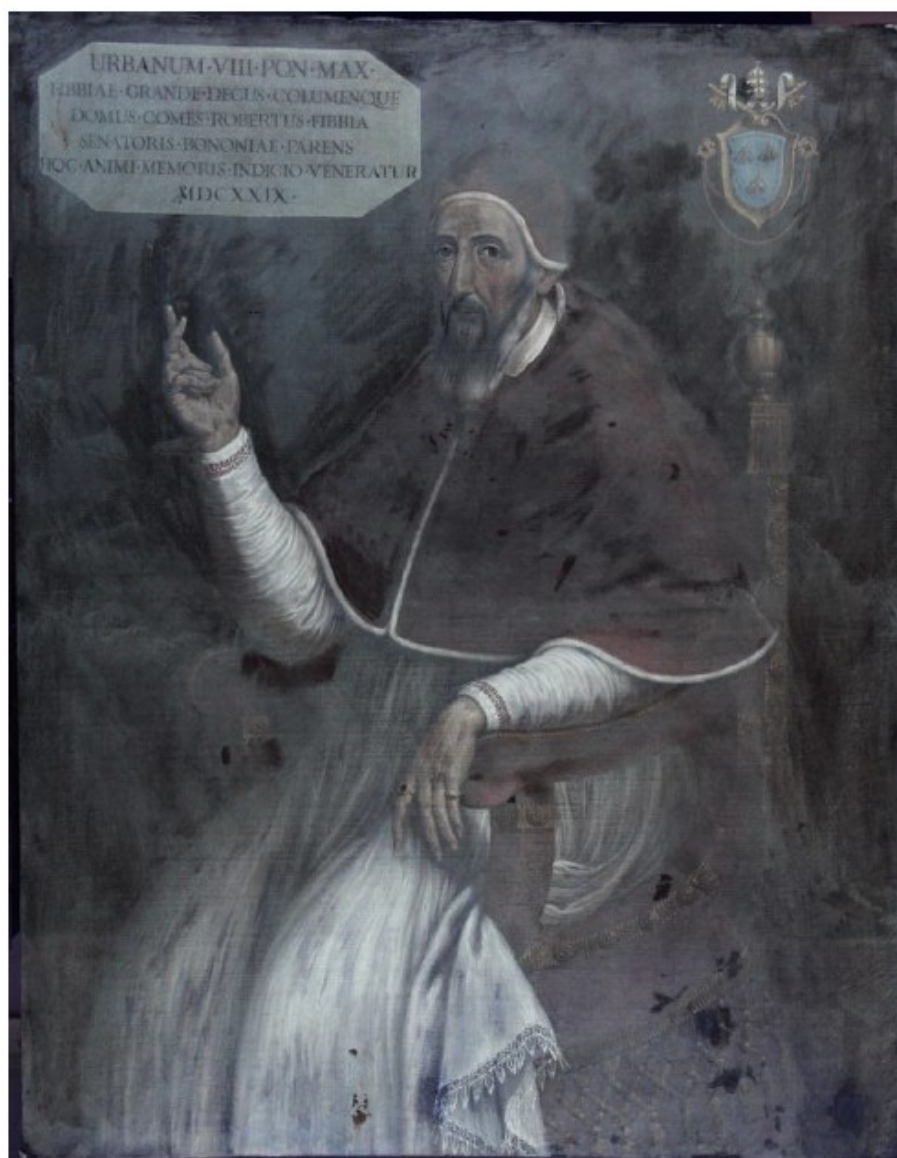
Fototechnikai vizsgálatok

UV-lumineszcens felvétel

Az UV-lumineszcens felvételen megfigyelhetők az opálosan fénylő lakkréteg fölötti javítások és retusok, amelyek a környezetükhöz képest sötétebb foltként jelennek meg. Egy részük tompább, míg a szembenézeti jobb alsó képnegyedben, vagy a pápa jobb karjánál egészen sötét színűek, vagyis a korábbi beavatkozások időben is eltérnek egymástól. Az alak körül ecsettel történő utólagos lakkozás és retus nyomok láthatók. Az eredeti lakkréteg helyenként megfolyt, ennek oka lehet, hogy a festményt álló helyzetben lakkozhatták. Az arcon és a bal kézfejen is nagyobb méretű javítás figyelhető meg.

29. kép:
UV-lumineszcens
felvétel

30. kép: UV-lumineszcens felvétel átvételi állapotban, az opálosan fénylő lakkréteg fölötti javítások és retusok a környezetükhöz képest sötétebb foltként jelennek meg

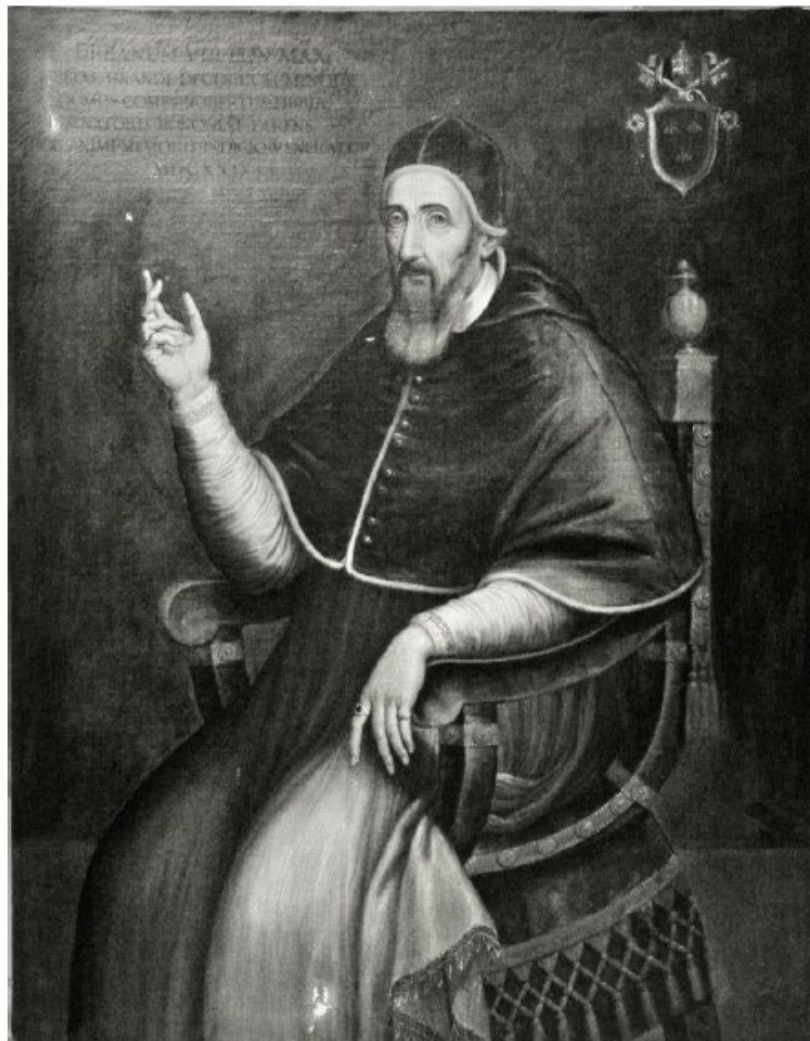
31. kép: UV-lumineszcens felvétel átvételi állapotban, a hátoldalra ragasztott vászonfoltok ragasztóanyaga színe eltér egymástól. A középső vászonfolt az enyv tartalom miatt világos tónusban lumineszkál, a bal oldali két vászondarab ragasztóanyaga sötét foltként látható. A vászon szálak között átnyomódott alapozó és festékréteg a normál fényes felvételekhez képest kontrasztosabban jelenik meg, ugyanez a jelenség a felső sávban lévő feliratnál is megfigyelhető.

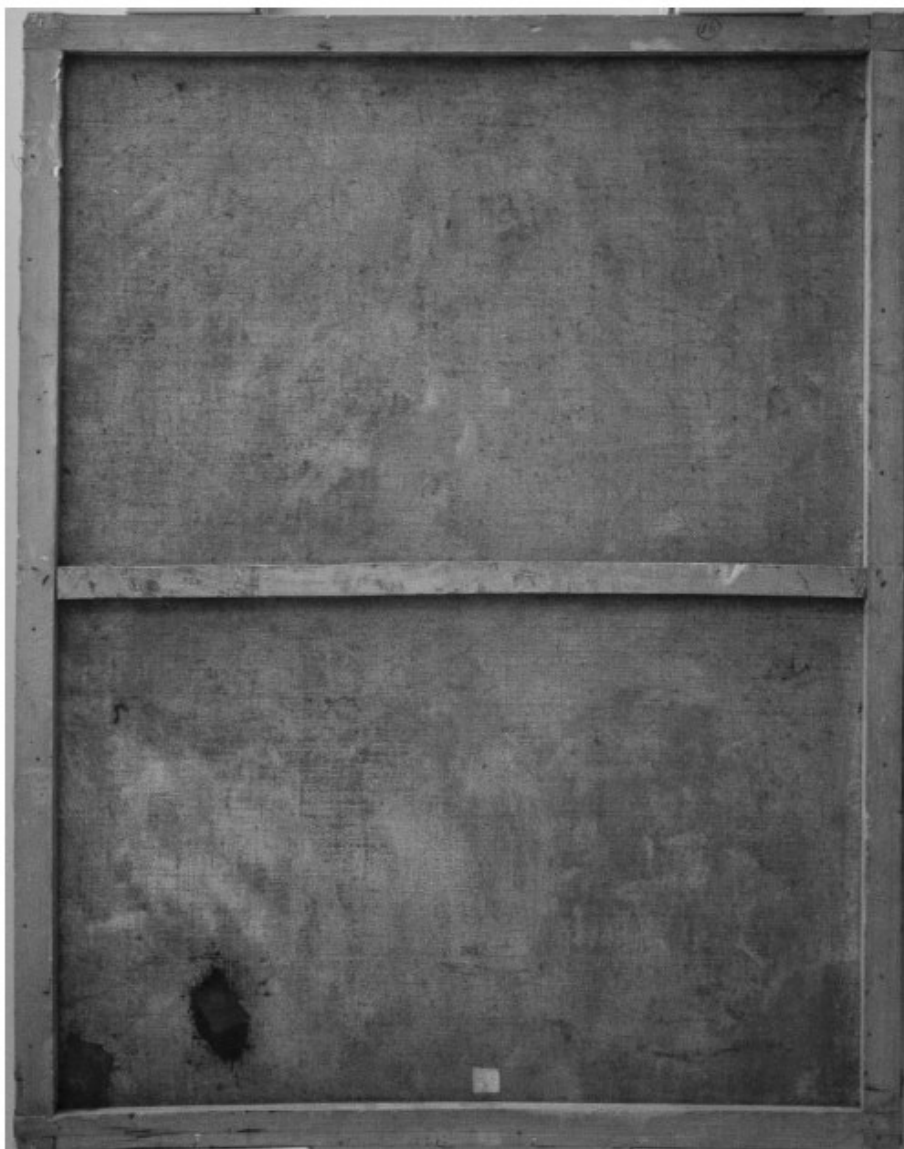
31-34. kép: UV-lumineszcens felvétel átvételi állapotban, részletek

Infravörös-reflexiós felvétel

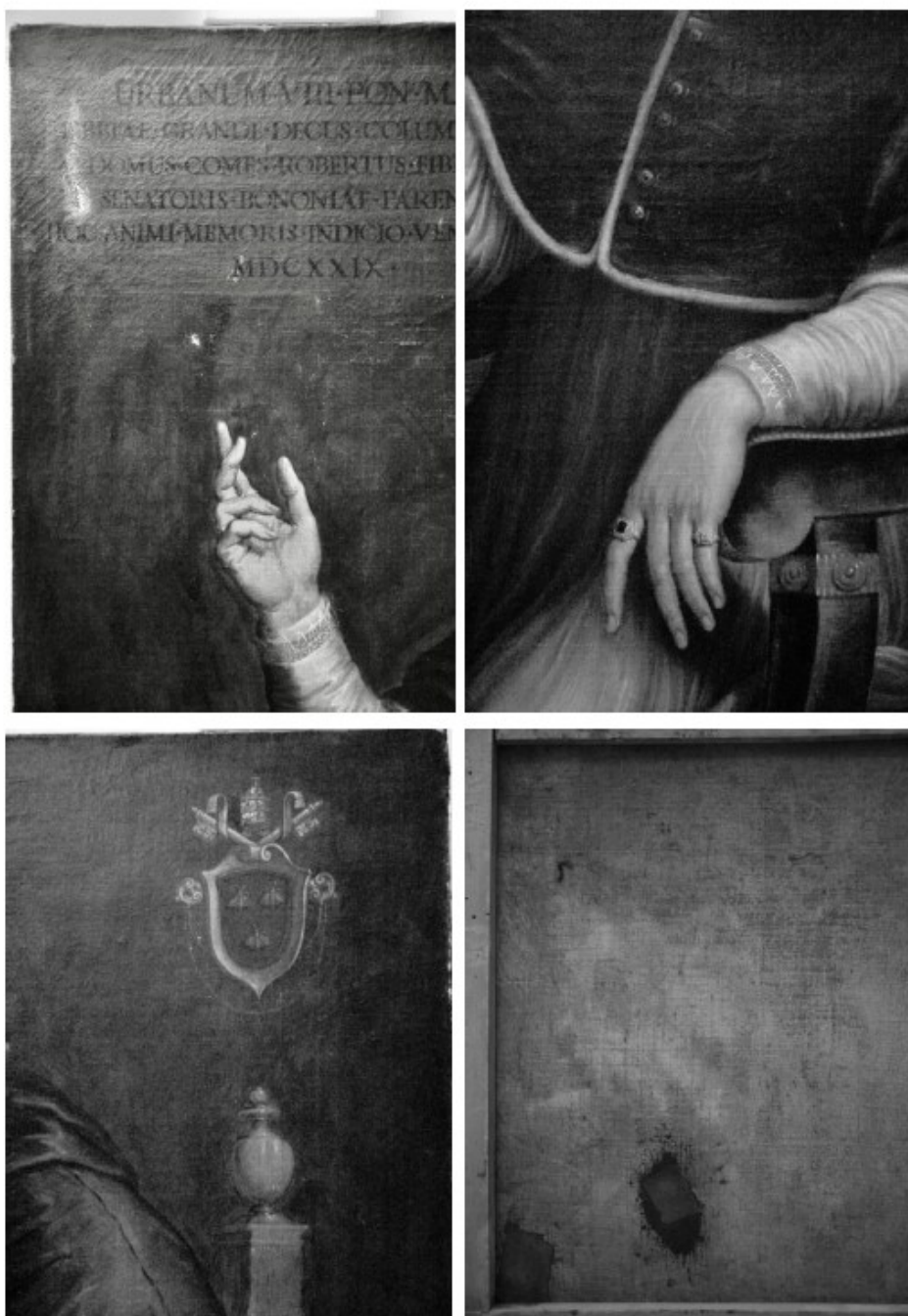
Az Infravörös-reflexiós felvételen a felirat világos mezője átengedve a sugárzást, szinte beleolvad a háttér tónusába. A testfelületek és a fehér liturgikus öltözet az ólomtartalmú pigmentek miatt világos foltként jelennek meg, valamint a normál felvételekhez képest a mozetta modellálása is kontrasztosabban látszik.

35. kép: Infravörös-reflexiós felvétel átvételi állapotban

36. kép: Infravörös-reflexió felvétel a hátoldaltól átvételi állapotban

37-40. kép: Infravörös-reflexió felvétel részletek, átvételi állapotban

Sztereo mikroszkópos vizsgálat

Sztereo mikroszkóp segítségével tanulmányozható vált a festmény repeshálója és a festéstechnikai jellegzetességek. Megfigyelhető a képeken, hogy köszönhetően a több rétegű és minőségű alapozásnak repedesháló alaig szabdalja a festmény felületét.

41. kép

A festékréteg viszonylag vékony, általában két rétegből, egy alapszínből és egy lazúros modelláló színrétegből áll, pasztózusabban felhordott festék kizárólag a csúcspontokon látható.

42-45. kép: Sztereo mikroszkópos felvételek (felirat, bal szem, gyűrű, korábbi javítás a ruházat csipkéjén)

Az analitikai vizsgálatokról

A kutatási anyag, amely főként a beágyazott festékminták keresztmetszet csiszolatait vizsgálja, restaurátori szempontból releváns adatokkal igyekszik feltárni a festéstechnikai sajátságokat, a felhasznált anyagokat, ezzel segítve az alkotás művészettörténetben való elhelyezését, vagy akár a datálást. A roncsolásos vizsgálatokhoz szükséges 1-2 mm átmérőjű minták a festett rétegekből, elsősorban a mechanikai sérülések környezetéből származnak, az ép, eredeti rétegek lehetőség szerinti fokozott megóvásával.

A vizsgálatokat Vihart Anna okl. festőrestaurátor művész, a Magyar Képzőművészeti Egyetem Restaurátorképző Intézetének adjunktusa készítette. A részletes vizsgálati dokumentáció jelen restaurálási dokumentáció mellékleteként olvasható (lásd lejjebb).

A restaurálás folyamata, felhasznált anyagok, módszerek

A festmény műterembe szállítása után az átvételi állapot dokumentálásával és a fototechnikai vizsgálatok elvégzésével indult a restaurálás folyamata. Az UV-lumineszcens és infravörös vizsgálatok során sem szignó, sem pedig szabad szemmel nem észlelhető további felirat nem került elő.

A műtárgyat korábban legalább két, időben és megoldásaiban is egymástól eltérő módon javították. A retusfetekben használt modern titánfehér jelenléte egy 20. század eleji javítás és a húzószéleken talált dupla szegsor alapján egy 19. századi beavatkozás is feltételezhető. A festmény felületét elszennyeződött, elsárgult lakkréteg borította, valamint több, karcolásból, benyomódásból adódó sérülés, továbbá középen három jelentős, mechanikai behatás okozta szakadás is megfigyelhető volt.

Mivel a festett rétegek a sérülések környezetében erőteljesen peregtek, a restaurátori beavatkozások megkezdése előtt szükségessé vált ezen felületek helyi levédése.

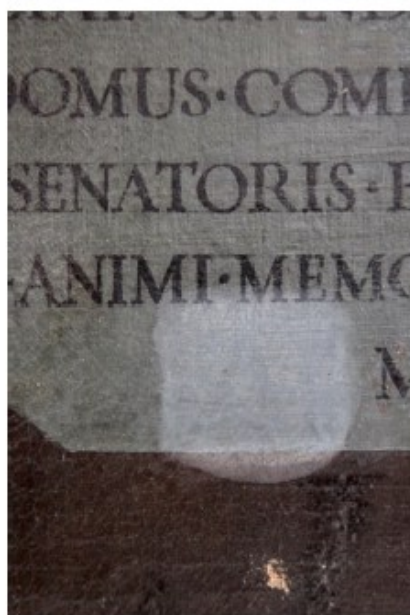
Csak ezt követően került sor a festmény vakkeretről való lebontására, valamint a hátoldal mechanikus tisztítására (porszívó, kefe, Akapad szivacs).

46-49. kép: A hátoldal feltárás közben

A hordozót a hátoldal felől konzerválóanyaggal (Plexigum PQ 611 15% lakkbenzines oldata) itattam be, majd a festményt a vászonbeültetések után alacsony nyomású vákuumasztalon 60 °C fokon vasaltam. Az egyenletes levegő elszívás és a vászon síkban tartása mellett, a termoplasztikus konzerváló anyagot aktiválódott és a kezelés eredményeként a deformációk kisíróultak, a vászon konszolidálódott.

A festékréteg vákuumasztalon történő vasalása után már biztonsággal elvégezhető volt a képoldal oldószeres tisztítása. A felület feltárása etanol és lakibenzin keverékével történt, a makacsabb retusok eltávolításához dimetil-formamidot alkalmazva.

50-53. kép: Feltárás közbeni részletek

54. kép: A formahatárok mentén végzett tisztítás

55-58. kép: A feltárás módszerei

59. kép: Feltárt állapot

60. kép: UV-lumineszcens felvétel feltárt állapotban, a mozetta és a trón vörös sznű részletei egységesen, élénk vörös színben lumineszkál feltehetően a szerves festék jelenléte miatt

A vászonhiányokat a festett részeken alapozott lenvászonból pontosan méretre vágott darabokból élberagasztva (Pattex ömledékragasztó) és vasalva rögzítettem az eredeti rétegekkel egymáshoz. Az apróbb szögelés okozta lyukakat vászonszállal ragasztva foltoztam.

61-64. kép: A hordozó restaurálásának folyamata

A vászonpótlások és az alsó élberagasztott vászonsáv hátoldali megerősítésére BEVA 371 géllel átitatott vékony poliészter fátlyat helyeztünk a hordozóra. A festmény hiányainak tömítését az alapozóanyag színéhez igazodó tömítőmasszával (Borma Ecostucco) végeztem.

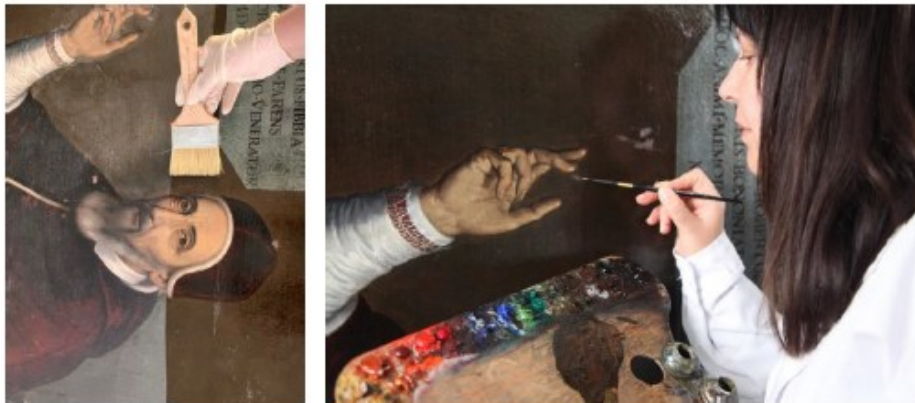

65. kép: A festmény hátoldala restaurált állapotban

A feltárás és a konzerválás az eredeti vakkeret megtartása mellett nem volt megoldható, továbbá a keretléc anyaga rovarkárosodott és szerkezetileg is meggyengült, ezért a festmény új keresztmerevítőkkal ellátott, ékelhető vakkeretet kapott.

66. kép: Törött állapot

67-68. kép: Lakkozás és retusálás

Esztétikai helyreállítás

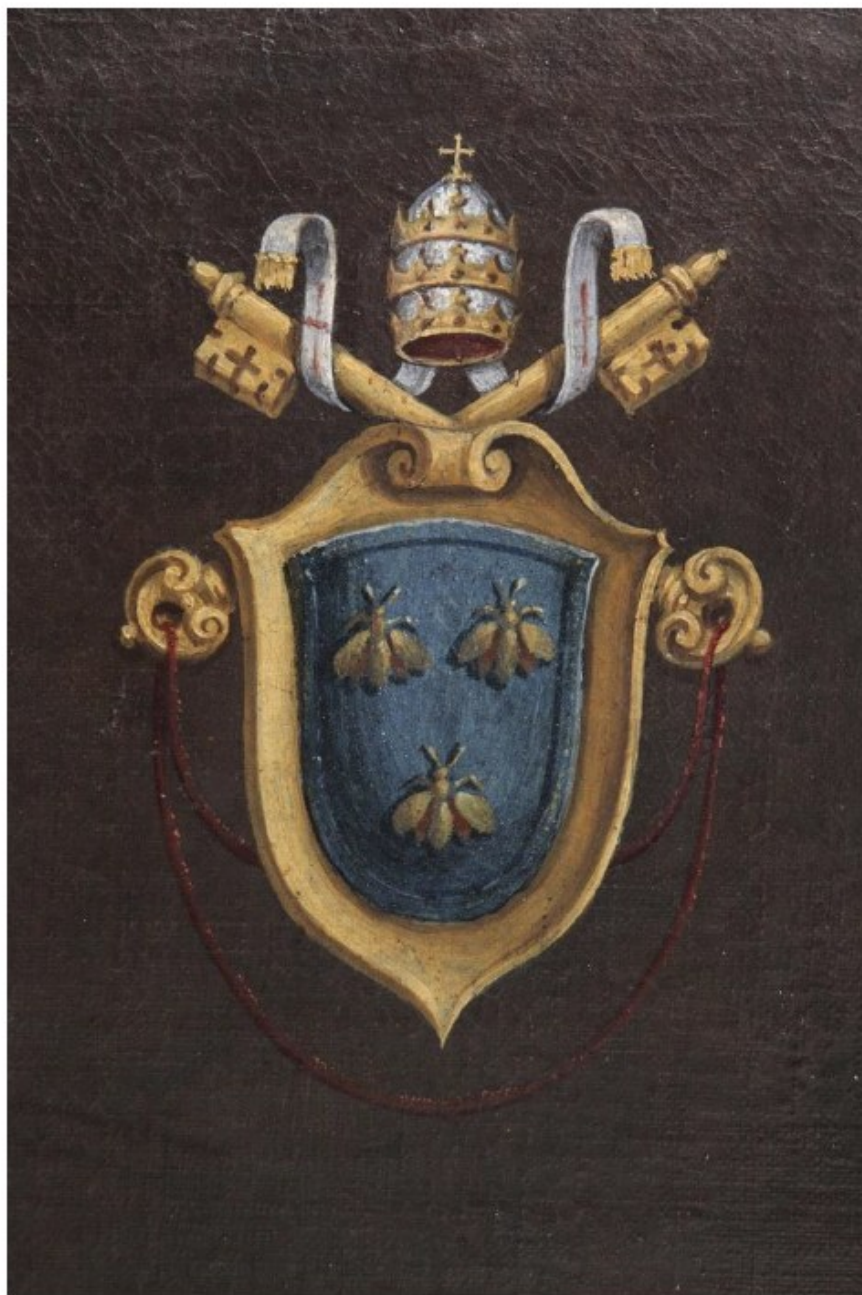
A lazúrosan festett kép hiányainak aláfestése Linel gouache vízfestékekkel készült, majd a felületet dammárgyanta 15%-os lakkbenzines oldatának és Paraloid B67 lakkbenzines oldatának keverékével lakkoztam. A hiányok teljes, beilleszkedő, imitatív retusálásánál professzionális Schminke festéket használtam. A retusálás után a felület záró lakkozásánál Lefranc UV álló, szatén fényű aeroszolos lakkot alkalmaztam.

69. kép: Restaurált állapot

70. kép: Restaurált állapot

71. kép: Restaurált állapot, részlet a címerről

72. kép: Restaurált állapot, a trón faragott részlete bojtval

73. kép: Restaurált állapot, részlet a szembenézeti jobb alsó képmezőről

74. kép: Restaurált állapot, VIII. Orbán pápa bal kézfeje gyűrűkkel

76. kép: Restaurált állapot, VIII. Orbán pápa jobb kéze

77. kép: Restaurált állapot, részlet az alsó képmezőről

A restaurált festmény a múzeum „Salon és ebédlő a Batthyány-kastélyban” című állandó kiállításán lesz látható, jelenleg a keretezési munkái zajlanak.

Körmend, 2026. július 15.

Móricz Péter

Móricz Péter

Intézményegység vezető

Dr. Batthyány-Strattmann László Múzeum